

BIBEL

EN TIDNING FRÅN SVENSKA BIBELSÄLLSKAPET • NR 2/2018

Anders Blåberg
rapporterar från
sin Kinaresa

Arkeologiska fynd
kring Hiskia och
profeten Jesaja

En galen idé
förverkligad till
bibelland i Skåne

Var dag har ett
psaltarcitat i
ny presentbok

BARNEN BLOMMAR

När bibelsällskapet i Rumänien gör skolbesök är de efter-
längtrade bibelberättare och barnen ställer massor av frågor

De växande kyrkorna i Kina utmanas av bibelbrist och ledarbrist. Anders Blåberg har besökt landet. / sid 4

Nya arkeologiska fynd i Jerusalem ger belägg för profeten Jesajas aktiviteter. / sid 10

I april hade Bibelsällskapet besök av sportiga bibelkollegor från Albanien. / sid 16

”

Välj en fin bild med Nilen! Den kommer vi att se under Egyptenresan i november. Jag hoppas att många tar chansen och följer med! Urban Lennartsson / sid 15

Anders Parsmo: Apropå tecken i tiden?

Pinonjärsatsning på bibelbildning

INOM RAMEN FÖR Bibeläventyret leder varje år 600 instruktörer/bibeläventyrare roliga och pedagogiska lektioner i 1500 klasser. Spridningen över landet är dock ojämn. Därför startar Bibelsällskapet en pionjärsatsning i Göteborg, Malmö och Uppsala där det görs få Bibeläventyr.

Vana bibeläventyrare kommer att göra Prova-på-Bibeläventyr på nya skolor dit församlingar inbjuds att anmäla representanter som får se hur lektionerna går till. Syftet är att sprida kunskapen om Bibeläventyret till fler församlingar som sedan satsar på att utbilda egna instruktörer som besöker skolorna.

Vill du bli en bibeläventyrare?

EFTERFRÅGAN på utbildade bibeläventyrare är stor hos skolorna. Om du tror att du passar som instruktör för barn, har församlingskoppling och genuint bibelintresse kan du utbilda dig till bibeläventyrare. Alla som arbetar med Bibeläventyret måste vara licensierade. Se kursdatum på sid 15!

600

LICENSIERADE BIBELÄVENTYRARE
MÖTER 1 500 KLASSER I FYRAN
OCH FEMMAN VARJE ÅR OCH LÄR
BARNEN BIBELNS INNEHÅLL

Skolsatsningen Bibeläventyret följer Läroplanen och innebär möjlighet till ett unikt samspel mellan församling och skola.

”De flesta människor har svårt med de ställen i Skriften som de inte förstår, men de ställen som stör mig mest är de som jag förstår.”

Mark Twain
Amerikansk författare, reporter och tidningsman

Tack för födelsedagsgåvorna!

I SEPTEMBER MÖTS ett gäng blivande instruktörer/bibeläventyrare i Belgrad. Att Bibeläventyret nu kan spridas på Balkan, och i serbiska skolor, beror på att många gett gåvor till detta i samband med min 60-årsdag. Över 26 000 kr kom in. Det säkrar starten för Bibeläventyret i Serbien. Varmt tack! // **Anders Blåberg**

Bibeln är en bok som är aktuell för alla

Kristendomen kommer från Väst, säger min kinesiske värd liksom i förbigående. Jag är på väg att protestera. Alla vet ju att händelserna kring Jesus och kyrkans födelse skedde

österut, med centrum i Jerusalem. Jag hejdar mig och inser snabbt att för den som bor i Kina ligger hela Bibelns värld västerut. Så lätt det är att vårt perspektiv fastnar i det som vi är vana vid, vår hemmaplan.

BIBELSÄLLSKAPET SOM JAG arbetar för kom till genom impulser från brittiska öarna. Sverige fick en fråga därifrån i början av 1800-talet: Finns det behov av biblar i Sverige? Sedan banade engelsmän och skottar vägen för vårt bibelarbete. Nationsgränser sågs inte som begränsningar.

Denna ursprungliga attityd från bibelsällskapens barndom tror jag alltid måste finnas i vårt arbete. Vi måste ställa oss frågan: Var finns bristerna, ropen på hjälp, och vad har vi som möter behoven? I Sverige har vi möjligheter att samla in pengar som bekostar lovande bibelsatsningar världen över. Biblar översätts och subventioneras, barnbiblar trycks och hamnar där de bäst behövs. Det är gåvorna från bibelvänner och givare som gör detta möjligt.

MEN DET HANDLAR OCKSÅ om att dela unika redskap och metoder som vi begåvats med. Just nu hjälper vi till exempel Serbien att starta Bibeläventyret och utbilda instruktörer. Fler länder på Balkan har visat intresse och lär haka på. I den internationella familj som bibelsällskapet utgör tas och ges mer än någonsin.

Där finns vi med och samspelar från öst till väst. Men det förutsätter engagemang, relationer och förtroende. Berättelser om svenska missionsinsatser de senaste 150 åren imponerar. Min förhoppning är att vi ska fortsätta bibelarbetet utifrån nya behov som uppstår, djärvt och långt över nationsgränserna.

Anders Blåberg
Generalsekreterare

”Så lätt det är att vårt perspektiv fastnar i det som vi är vana vid, vår hemmaplan.”

Anders Blåberg

BIBEL
SÄLLSKAPET

Svenska Bibelsällskapet arbetar för att Bibeln ska över sättas, spridas och användas. Vi är en del av världens största bibelrörelse som heter United Bible Societies, UBS. Via UBS arbetar vi tillsammans med 149 andra bibelsällskap för att göra världens mest lästa bok ännu mer känd och tillgänglig.

Tidningen BIBEL ges ut av Svenska Bibelsällskapet

Ansvarig utgivare:
Anders Blåberg
anders.blaberg@bibeln.se

Redaktör/layoutare:
Lotta Ring
lotta.ring@bibeln.se

ISSN 2000-7752

Omslagsbild:
Cora Ortiz, Vallmo

Tryckeri:
Lenanders, Kalmar, 2018

Besöksadress:
Bangårdsgatan 4 A, Uppsala

Postadress:
Box 1235, 751 42 Uppsala

Telefon:
018-18 63 30

Mejl:
info@bibeln.se

Org nr 802000-3292

Webbplatser:
www.bibelsallskapet.se
www.bibelbutiken.se
www.bibeln.se

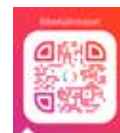
Ge en gåva
Välkommen att ge en gåva till Bibelsällskapets arbete! Använd något av numren nedan.

Swish 123 900 62 63

Pg 90 06 26-3

Bg 900-6263

90 SVENSK
KONTO INSAMLINGS
KONTROLL

Bibelfest! Anders Blåberg delar ut biblar norr om Nanjing. Landsortskyrkan är fylld av förväntansfulla gudstjänstdeltagare.

Ett hjärta för Bibeln och Kina

Bibelns genomslag i Kina är genomgripande. Anders Blåberg har besökt detta kontrastrika land och sett hur tron slagit rot men att det finns mängder av utmaningar för de växande kyrkorna.

– **MITT LIV PÅMINNER** om psalm 23. Jag var i den mörka dalen när det var som svårast, men jag har också varit med om att bågaren har flödat över av Guds godhet.

Så beskriver pastor Liu sina 40 år som ledare för en församling i Luhe-distriktet, norr om staden Nanjing, Kina.

VI MÖTER PASTOR Liu och hans församling under en

Pastor Liu har varit församlingsledare i 40 år och berättar hur de i början hade gudstjänster i ladugården.

studieras med några ledare för europeiska bibelsällskap, som alla har det gemensamt att bibelarbetet i Kina har varit ett viktigt mål att stötta genom åren. Vi sitter ner tillsammans i en byggnad som används för bibelträning av nya ledare.

ATMOSFÄREN ÄR avspänd och det är lätt att känna sig hemma bland våra nya vänner trots språkbarriären.

Kyrkan med plats för över 1 000 personer byggdes för 16 år sedan. På den tiden var de inte fler än 80 medlemmar, men när vi besökte den tidiga morgongudstjänsten var kyrkan fylld till bristningsgränsen.

I distriktet bor nästan 1 miljon människor, av vilka 40 000 är församlingsmedlemmar fördelade på 40 lokala kyrkor.

PASTOR LIU BERÄTTAR om den första tiden på åttiotalet, efter kulturrevolutionen, då man samlades i en ladugård bland korna och höll gudstjänst.

Medlemmarna spred evangeliet med hjälp av sina cyklar och antalet kristna växte. Det råder stor brist på utbildade pastorer. Programmet med bibelträning för lekmanaförkunnare är därför en viktig del av kyrkans arbete.

– Det fyller gapet. Vi förstår hur viktigt det är att stödja

skolor som utbildar ledare inom kyrkan, förklarar pastor Liu.

Detta och bibeltryckningen i Nanjing är de främsta insatser som de förenade bibelsällskapen gör för Kina. Under den svåra perioden på 1960- och 1970-talet låg den organiserade utbildningen nere, och därför saknas en hel generation tränade ledare.

26

GÅNGER PÅ TVÅ ÅR LÄSTE EN KINESISK BIBELSKOLESTUDENT IGENOM BIBELN

PÅ GUDSTJÄNSTEN fick vi lyssna till en lång predikan av Pastor Zhang, och hon talade med inlevelse och pondus. När vi mötte henne dagen innan upplevde vi henne väldigt tyst och timid. Men i talarstolen visade hon en annan sida. Livfullt och med humor förde

Bibeltryckeriet i Nanjing får trycka tre miljoner kinesiska biblar i år. Från Sverige bidrar vi med pengar till bibelpapper.

FOTO: EILEEN YUEN OCH ANDERS BLÄBERG

hon församlingen genom bibeltexterna, och det märktes att Bibeln är viktig för henne. Det är ett generellt drag bland de kristna i Kina. En av eleverna i bibelskolan har läst igenom Bibeln 26 gånger på två år. Ett vanligt sätt att engagera sig i Bibeln är att skriva ned ett kapitel om dagen.

– Det är en beprövad metod, förklarar pastor Zhang. Det engagerar fler sinnen och öppnar upp själva läsningen.

URBANISERINGEN ÄR brutal. När vi på eftermiddagen

FOTO: EILEEN YUEN

Ledarna för franska, danska, svenska och schweiziska bibelsällskapen reste nyligen till Kina.

åker längre ut på landsbygden känns skyskraporna och neonskyltarna avlägsna. Här lever befolkningen ett annat liv, enklare och annorlunda än storstaden. När vi slutligen kommer fram till kyrkan möts vi av sång från kyrksalen. Det är kören som övar, och kyrkan är redan välfylld fast det är långt kvar till gudstjänsten.

EFTER GUDSTJÄNSTENS slut delar vi ut biblar till församlingsmedlemmarna. En del har redan en egen bibel, men Liu säger att de som får en extra kommer att se till att den kommer vidare till någon som saknar en.

Biblarna är tryckta på det stora bibeltryckeriet i Nanjing. Under 30 år har tryckeriet, med stöd från United Bible Societies, levererat 80 miljoner biblar på kinesiska till kyrkorna runt om i landet.

Priserna har kunnat hållas låga med hjälp av gåvor från bland andra Sverige. Men det betyder inte att det är fri

tillgång till biblar. De får inte köpas via bokhandlare eller över internet, och varje år måste nya tillstånd utfärdas för att få trycka fler biblar.

JAG TÄNKER MED tacksamhet på alla dem som gett bidrag genom åren för projektet Biblar till Kina. Det har varit en mycket strategisk handling till världens folkrikaste nation, med en växande kyrka.

Vi ber om fortsatt öppna dörrar för samarbete i Kina, och för pastor Liu med sin stora kyrka. Måtte han och medlemmarna i församlingen få fortsätta leva i Psaltaren 23, med en bägare som är fylld till brädden, och jag hoppas att de ser lite mindre av den mörka dalen.

//ANDERS BLÄBERG

神爱我

"Gud älskar mig."

Prästbristen får konsekvenser

I KINA I DAG räknar man med att det går en teologiskt utbildad ledare på 6 700 kristna. Det kan innebära att i snitt 60 församlingar får dela på en och samma präst eller pastor.

Pastor Liu som Anders nämner i sin text har inte haft en ledig dag på 35 år, inte ens när dottern gifte sig.

UNDER KINAS kulturrevolution var kyrkorna stängda och det var förbjudet att fira gudstjänst. Under 20 år utbildades inte heller församlingsledare. När sedan antalet troende började växa i rekordfart från 1976 blev ledarbristen skriande.

Det som oroar våra bibelkollegor är att utan vägledning i Bibelns innehåll är det lätt att misstolkningar och vanföreställningar slår rot, särskilt när människor inte kan läsa själva. Kina har ett problem med sektbildning.

Kua Wee Seng som leder bibelarbetet i Kina säger:

– Vikten av välutrustade predikanter kan inte nog betonas. Risken är överhängande att församlingar hamnar snett och missar samband och sammanhang.

För att hjälpa Kinas troende stödjer Svenska Bibelsällskapet bibelutdelning så att människor ska kunna läsa Bibeln själva, men utbildning av kompetenta ledare är också en hjärtefråga vi brinner för.

//LOTTA RING

TÖRSTANDE BLOMMOR

Många av barnen i Rumänien behöver närhet och stöttning. Genom projektet Vårblommor får skolbarn ny jordmån att växa i.

Daniela och Clara i Rumänien har slutat att tala, men när bibelsällskapet hälsar på ler Clara för första gången på länge.

I Rumänien driver bibelsällskapet ett skolprojekt som de kallar Vårblommor, eftersom vårblommor är fulla av kraft och bryter vinterns grepp med sin skönhet. Det rumänska bibelsällskapet vill ge landets barn både kraft och livsglädje. Många av barnen tillhör en vilsen generation som behöver vägledning och hoppfulla tankar om hur de ska forma sin framtid. Skolorna välkomnar bibelsällskapets material och besök och frågar efter mer.

DE SENASTE 25 ÅREN har Rumäniens befolkning minskat dramatiskt. Cirka fyra miljoner har lämnat landet för att arbeta utomlands. Bland dessa miljoner finns en kategori flera av oss kanske känner igen som tiggarna man ser utanför affärer och i gathörn varje dag. Resten är migrantarbete som sökt anställning utomlands.

– Ofta har de tvingats lämna barnen hemma hos far- eller morföräldrar i Rumänien. Migrantarbetarna sparar pengar för att skicka hem till sina barn och föräldrar. De kommer från både städer och byar, men mest dränerade på folk är byarna. Det finns små samhällen där endast de gamla och de unga generationerna lever, inga däremellan, berättar Emilia Badescu, generalsekreterare för det rumänska bibelsällskapet i Bukarest.

SITUATIONEN ÄR ALLVARLIG. Emilia berättar hur de allt oftare under sina bibelbesök ser avvikande beteendemonster hos de barn som skiljts från sina föräldrar av olika anledningar.

– När vi besöker skolor ute på landsbygden observerar vi en stor andel barn som är mer utagerande eller dämpade, ibland apatiska. De deltar inte aktivt i samspelet med läraren och de övriga barnen. De flesta av de här barnen lever utan sina föräldrar, berättar Emilia.

– Symtomen kan vara de första tecknen på något som kan utvecklas till depression i värsta fall. Vi ser det hos de äldre barnen. Tyvärr är självmordsstatistiken hög bland tonåringar.

För att hjälpa barnen att öppna upp för nya intryck och idéer ger bibelpersonalen lärarna bibelmaterial att arbeta med vecka

FOTO: EMILIA BADESCU

”Det finns byar där endast de gamla och de unga generationerna lever, inga däremellan.”

Emilia Badescu

för vecka, men barnen får också leksaker, godsaker och kläder.

– Vi tillbringar tid med dem så att vi börjar lära känna varandra. Därefter kan vi introducera dem i Bibelns universum med berättelser, bilder, sånger och lek.

VÅRBLOMMORS PROGRAM är baserat på en bok som heter *Vilja och värderingar*. Den innehåller 52 lektioner med teman som vänskap, generositet, samarbete, hopp, lycka och så vidare. Varje avsnitt kan barnen ägna sig åt i en vecka genom olika övningar, både inomhus och utomhus. Förutom boken satsar det rumänska bibelsällskapet på att dela ut en barnbibel med ett urval av bibelberättelser.

– I det rumänska utbildningssystemet är vi privilegierade genom att religionsun-

dervsningen ingår i läroplanen. Därför är det här materialet så välkommet. Projektet har stort genomslag eftersom det ger exempel på kärnvärden, kristna värderingar och dygder in i barnens liv, säger Emilia som månar om att skolbarnen, särskilt de som saknar vettiga förebilder i sin närhet, ska få någon typ av grund att stå på ändå.

VID ETT BYBESÖK träffade bibelpersonalen en dag systrarna Daniela och Clara, 4 och 5 år. Deras mamma är död och deras far sitter i fängelse. Morbrodern tar hand om dem tillsammans med sina två egna barn. Han berättar att Daniela och Clara är avvaktande och ledsna och att de har slutat att prata. Han är orolig.

– Men vi ägnade oss åt dem en stund och lyckades få ett leende på deras läppar, även om det var tack vare kramar, godis och leksaker, berättar Emilia. Leksaker som är en självklarhet för många barn är en bristvara i deras fall.

– **DET FANNS BARN** som tyckte att det var som att Gud kom på besök. En annan flicka kom nära och viskade frågande: ”Har ni en häst?” Först förstod vi inte vad hon menade, men sedan insåg vi att hon tänkte på hästen med vingar i en känd saga där hästen flyger från den ena änden av världen till den andra. För flickan innebar dagen så många mirakel att hon förmodligen kände att allt skulle kunna vara möjligt, berättar Emilia.

KLASSENS LÄRARE, Virginia, är hårt ansträngd av de svårigheter hon dagligen ställs inför. Ofta lämnar lärare sina tjänster i byarna för att det är så tufft att hantera barnens behov och sorger dag efter dag.

Många byar på landsbygden saknar olika former av samhällsstöd, och skolan som institution får bära ett tungt lass.

Prästen i byn var inbjuden att delta i skolbesöket. Han var överraskad eftersom ingen brukar komma till deras avkrok. Senaste gången någon var där med något roligt till barnen var för tio år sedan.

Oftare än så måste barnplantor vattnas.

//LOTTA RING

Läs mer om Rumänien på nästa sida!

VILL VETA MER OM BIBELN

När personalen från det rumänska bibelsällskapet gör sina skolbesök blir barnen glada över sina nya böcker, och de lyssnar uppmärksamt när de får höra berättelser ur Bibeln. Fascinerade ställer de frågor som: Hur byggde Noa en så stor båt? Hur ser Gud ut? Hur vet Gud när vi gör dåliga saker? Vem har sett Gud? Varför dödade de Jesus?

JA, DET ÄR EN UTMANING för vem som helst att svara på barnens frågor, men det gäller att ta vara på vetgirigheten och uppmuntra till diskussion.

Nyligen besökte rumänska bibelsällskapet Optasi de Magura, en by 150 km från Bukarest. Majoriteten av befolkningen har lämnat byn och arbetar utomlands.

Barnen blir kvar med äldre släktingar. Bibelsällskapets ledare Emilia Badescu menar att lärarnas ansvar för eleverna därför blir mycket större. Samtidigt krymper resurserna. De barnbiblar och skolboken *Vilja och värderingar* som de tagit med är guld värda.

– Rektorn för skolan i Optasi de Magura sade: ”Ingen har gett oss något material gratis sedan 2010. Vi känner att de här böckerna är från Guds hand. Vi är glada att ni som bor i storstaden inte har glömt bort oss!”, citerar Emilia.

HON BERÄTTAR OCKSÅ om prästen Florea Laurentiu som de passade på att titta till. Han arbetar med två barngrupper, men helt i avsaknad av barnmaterial. Han blev så lycklig över gåvorna till barnen.

Tack vare ett generöst företag i Bukarest kunde Emilia och hennes personal även lämna över leksaker och kläder den här gången. Barnen gjorde stora ögon när bibelpersonalen fullastad tågade in.

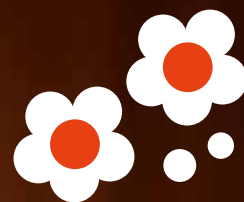
I städerna är situationen an-norlunda och lite bättre, men även där är bibelmaterialet välkommet i religionsundervisningen. I mars distribuerades 450 barnböcker i Iasi län. 30 skolor fick 15 böcker var.

Läraren Cristina Maftei Barnea i Iasi har redan fått en kreativ kick. Hon har satt i gång eleverna i sin klass med att skriva ned på post-it-lappar två ansvarsområden

47

KRONOR KOSTAR
EN NY BARNBIBEL
PÅ RUMÄNSKA

I projektet Vårblommor kombinerar man boken Vilja och värderingar med barnbiblar med kända bibelberättelser. Det har visat sig fungera bäst i religionsundervisningen.

SWISHA GÄRNA EN
GÅVA TILL RUMÄNIEN
PÅ 123 900 62 63
(SKRIV DIN ADRESS)

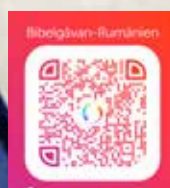

FOTO: EMILIA BADESCU

Nyfikenheten växer när nya, fina böcker med spännande uppgifter delas ut.

var som de ska öva på till dagens slut. En elev får dessutom välja ett veckotema för hela klassen att fokusera på, till exempel att se till att alla som vill ska få vara med och leka, att ingen ska känna sig utanför.

Alla lappar samlas i en liten låda som det står "Mitt ansvar" på. Utgångspunkten för ansvarsövningarna är 5 Mosebok 31:8, "Herren skall själv gå före dig. Han skall vara med dig. Han sviker dig inte och överger dig inte. Var inte rädd, tappa inte modet!" Det kan vara hoppfullt när man kämpar med något knepigt. Vid nästa religionslektion får barnen rapportera hur det går.

MEN VARFÖR ÄR DET viktigt att driva projektet Vårblommor och förse skolor med barnbiblar och böcker?

– Skolorna saknar vettigt material att arbeta kreativt med i sin religionsundervisning. Där möter vi ett uppenbart behov som ingen annan tillgodoser.

– Men framför allt gör vi det här för barnen, den växande generationen. Det är alldeles för många som inte ser någon framtid för sig själva. De riskerar att bli deprimerade. De här barnen behöver bli presenterade för livets möjligheter, och sedan för Bibelns värld. Det är bara möjligt genom ett holistiskt förhållningssätt. Förutom att ge material, leksaker, mellanmål och kläder skulle vi vilja erbjuda dem psykologiskt stöd, säger Emilia.

Inom bibelsällskapsrörelsen finns ett koncept med bibelbaserad traumabear-

betning som fungerar i en rad olika svåra situationer, och det utvecklas ständigt. Att plocka delar från den pedagogiken vore fullt möjligt.

– Vi behöver ge barnen näring på flera olika nivåer. När de öppnar sina hjärtan kan de också se hur Bibelns berättelser kan vara till hjälp när de försöker hantera sina liv, och att Gud är med dem, säger Emilia.

//LOTTA RING

Nu pågår insamlingen till bibelprojektet Vårblommor i Rumänien. Bg 900-6263

FÄRSKA FYND KRING JESAJA

Arkeologiska fynd som förknippas med bibliska personer är mycket ovanliga, men nu har man gjort ett par nya upptäckter. Här delar Bibelsällskapets översättningsdirektor Mikael Wanninge med sig av den senaste forskningen som berör kung Hiskia och profeten Jesaja som verkar ha varit Hiskias vän.

KUNGATIDEN I DET delade riket, Israel och Juda, är förhållandevis utförligt beskriven i Den hebreiska bibeln (Gamla testamentet) – särskilt när man jämför med andra folk i Främre orienten vid samma tid. Arkeologin kan bidra med mycket material från 800-talet f Kr och framåt.

Däremot är fynd som kan förknippas med specifika bibliska personer mycket ovanliga. Nu har vi emellertid ett färskt fynd som omtalar kung Hiskia och ett annat som mycket väl skulle kunna härröra från Jesaja.

DE ÄLDSTA DELARNA av Jesajaboken speglar den tid då profeten Jesaja var verksam i Jerusalem, centrum i det dåvarande sydriket Juda. Hans profetiska karriär ägde rum under andra hälften av 700-talet f Kr. Det var en dramatisk tid, eftersom Assyrien hade etablerat sig som stormakt och utsatte nordriket Israel för ett tilltagande politiskt och militärt tryck.

SÄRSKILT KRITISKT BLEV det år 734 då Israels kung i allians med Syriens kung försökte få med sig Judas kung Achas i ett uppror mot det assyriska riket. Då Achas var ovillig till detta, vände de sina härar mot Jerusalem, för att tvinga med sydriket i alliansen.

Achas sökte då tvärtom hjälp hos stormakten Assyrien, trots att den politiske och religiöse rådgivaren Jesaja försökte förhindra detta genom ett antal berömda profetior (Jes 1–12). Sydriket och staden Jerusalem klarade sig med ett nödropp,

medan staden Damaskus i Syrien snart blev intagen och Israels huvudstad Samaria föll ett decennium senare, år 722 f Kr.

ACHAS EFTERTRÄDDES AV sin son Hiskia på tronen. Det är oklart om detta skedde några år före eller efter Samarias fall. Under alla omständigheter var Jesaja verksam också under en stor del av kung Hiskias regeringstid och förefaller ha stått honom mycket nära. Ett senare omdöme om Hiskia var att ”han gjorde det som var rätt i Herrens ögon” (2 Kung 18:3).

En av Hiskias stora bedrifter var att han lät hugga ut en drygt 500 meter lång tunnel i berget och säkerställa vattentillförseln till Siloadammen innanför Jerusalems stadsmur. Befolkningen i staden ökade

500

METER LÅNG VAR VATTENTUNNELN SOM KUNG HISKIA LÄT GRÄVA TILL SILOADAMMEN

Från södra tempelmuren och utgrävningarnas plats där man funnit bullorna vetter utsikten mot Olivberget.

FOTO: MIKAEL WINNINGE

rejält under denna tid, och kungen satte på en förstärkning av murarna med tanke på hotet från Assyrien. Han verkar också ha investerat i sitt palats och byggt upp förråd av materiella resurser i staden.

UTGRÄVNINGAR I DET gamla palatsområdet strax söder om templet har resulterat i flera intressanta arkeologiska fynd. Arbetet leddes 2009–2013 av arkeologen Eilat Mazar. Under 2018 publiceras en särskild studie av de hebreiska bullor som hittades.

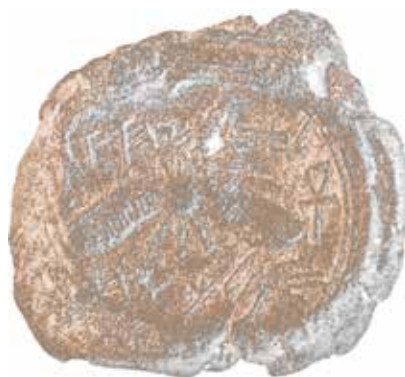
En bulla är en knapp, ett sigill eller ett sigillavtryck, som kunde användas som prydnad, amulett eller för att prägla dokument eller tyg. Bullorna tillverkades med en sigillstämpel eller en signetring, och de användes för att framhäva avsändarens identitet och auktoritet.

PÅ ETT BEGRÄNSAT område har en rad bullor grävs fram. Ett intakt fynd är ett

Det arkeologiska utgrävningsområdet Ophel markerat med x ligger i direkt anslutning till tempelbergets sydsida.

FOTO: MIKAEL WINNINGE

Bilden av kung Hiskias bulla visar även faderns Achas namn. Bullan hade suttit fäst på ett papyrusdokument. Motivet är en bevingad sol flankerad av två stycken ankh.

Jesajas bulla visar resterna av en betande hjort och den rekonstruerade texten står för profeten Jesaja. Bullan hade förmodligen varit fäst vid en linneväska.

sigillavtryck med kung Hiskias namn. Det framgår att han är son till Achas och kung av Juda. Den korta texten är på två rader, och däremellan finns en symbol med en bevingad sol flankerad av två ankh-tecken (den egyptiska hieroglyfen och symbolen för livet).

UNGEFÄR TRE METER från denna bulla återfanns en lätt skadad bulla med följande präglning: lejeshajah[u], vilket betyder "tillhörande Jesaja". Den sista bokstaven i det hebreiska namnet [u] är oläsligt på grund av skadan. Möjligtvis fanns där ursprungligen ytterligare en bokstav, kanske den bestämda artikeln för ordet på nästa rad, där man tydligt kan utläsa de tre bokstäverna nun, bet och jod. Den sista bokstaven är borta. Om den bokstaven var ett alef, skulle texten lyda: profeten.

Bullan består av tre rader, där den översta är mest skadad. På den syns delar av en betande hind, så raden innehöll förmodligen ingen text. Man kan naturligtvis inte med hundra procentig säkerhet veta att denna bulla härrör från profeten Jesaja (eller "Jesaja, profeten" med hebreisk ordföljd), men det är i vart fall inte orimligt.

Det faktum att fyndplatsen grävts ut under ordnade former av arkeologer, att skiktet representerar det sena 700-talet och att kung Hiskias bulla fanns på samma plats är dock en indikation på att arkeologerna nu funnit fysiska belägg för Jesajas politiska och religiösa aktivitet.

// MIKAEL WINNINGE

Lästips: Biblical Archaeology Review
Vol 44 Nos 2 & 3 (2018)

Urban Lennartsson håller på att förverkliga en dröm – att bygga ett pedagogiskt bibelland där man får uppleva Bibelns tid.

Gammal värld växer fram på nytt

En längtan efter att få dela med sig av Bibelns berättelser på nya sätt ligger till grund för ett nytt och spännande projekt.

MITT UTE PÅ den skånska slätten, i den lilla kyrkbyn Starby, håller ett bibelland på att växa fram. I den lilla skånska byn kommer besökare att kunna vandra på stranden längs Gennesarets sjö, ströva över Golgata och gå in i Jesus grav.

Om hela projektet låter osannolikt beror det på att du inte har träffat den driftige ägaren och initiativtagaren Urban Lennartsson som arbetar deltid för Bibelsällskapet.

Bibelns värld i Starby är en dröm som har funnits i hans hjärta i många år. Urban drivs

Jesus grav under uppbyggnad.

av en längtan att få berätta om Bibeln i en pedagogiskt förklarande miljö där besökarna kan leva sig in i Bibelns berättelser.

– Jag vill ge besökarna en möjlighet att förstå hur det var då. På det här sättet kan de få en helt annan känsla för hur det var att leva på Jesus tid.

Strövelstorps församling genomförde en påskvandring

som sin annandag påskgudstjänst bland de delar av bibellandet som var klara.

– Vi gick från scen till scen genom påskdramat. Vi sjöng, dramatiserade och lyssnade, säger Helena, en av deltagarna.

I övre salen fick deltagarna smaka på bittra örter och osyrat bröd. Alla fick känna på gissel och en törnekrona. Några bar korset på 40 kg ut till Golgata kulle där det restes jämte två andra kors. Kvinnorna vid graven ”dök upp”, sedan fick var och en gå in i graven där linnebindeln låg. Påskvandringen avslutades vid Gennesarets sjö där Jesus mötte lärjungarna på stranden.

– Det var ett sätt att leva sig in i dagarna. Jag fick se påskan ur ett helt nytt perspektiv och upptäckte hur dramatiskt det måste ha varit för lärjungarna, säger Helena.

NU STÅR JESUS grav och Golgata kulle klara. Det gör även en naturscen för bibeldrama vid Gennesarets sjö med Petrus fiskebåt och Jordanfloden. Urban bygger tillsam-

mans med några volontärer på en modell över Jerusalem, ett växthus med medelhavsklimat och stallet i Betlehem. En utställningsdel kring Bibelns betydelse och dess tillkomst är under planering.

Volontärer är välkomna att hjälpa till. Man kan stanna några timmar, eller en vecka. Några grovarbetar med byggnationer, andra gör små hus i stengodslera till modellen över Jerusalem eller skriver texter till museiutställningen.

Låter det spännande är du välkommen att kontakta Urban via tfn 073-656 60 85.

// MAGNUS WINGÅRD

Jerusalem gestaltas genom modellhus i stengodslera.

Kurs i Gospel Magic 24–26/9 i Värmland

GOSPEL MAGIC innebär att använda "trollerier" för att berätta om det kristna budskapet. På den här kursen kommer du att få se och träna på flera sådana trick. Alla trick videofilmas, så att du kan träna hemma.

Kursledare är Robert Hill från USA/Grekland. Han är en legend inom Gospel Magic i Europa.

Kursen äger rum på Sörgården utanför Kil. Till Kil kan du ta dig med tåg. Därför kan du bli hämtad.

Kursen arrangeras av Bibeläventyret och Bibelsällskapet och är öppen för alla.

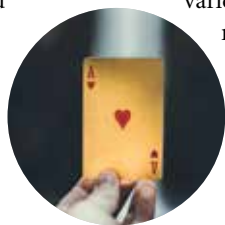
Sagt om kursen:
"Det är som julafton i två hela dygn", "Oerhört inspirerande och roligt, inte en död stund under hela kursen", "Robert är en illusionist av världsklass som gav oss många goda verktyg för undervisningen där hemma."
Anmäl dig senast 20 augusti.
Hoppas vi ses!

//ANDREAS HULTSTEN

Anmälan: 0511-595 03 eller
info@bibelaventyret.se

Tid: 24–26 sept i Klaxås, Kil

Pris: 2 800 kr inklusive material
(licensierad äventyrare 2 300 kr)

Materialtips

Bibelsällskapet har material som fungerar fint för utdelning i samband med bibelevenemang. Gå in på bibelbutiken.se och sök på "församlingsarbete" och gör din beställning, eller välkommen att ringa 018-18 63 39 till butiken.

"Men glöm det som förut var, tänk inte på det förgångna. Nu gör jag något nytt. Det spirar redan, märker ni det inte?"

Jesaja
43:18–19

Vi ses i sommar!

BIBELSÄLLSKAPET vill vara så tillgängligt som möjligt, även under sommaren. Därför kommer personal att närvara vid ett antal konferenser och festivaler, och vi tycker att det skulle vara väldigt roligt att få träffa dig! Se kalendariet på sid 15 så hittar du datum och platser runt om i landet.

Vi kommer att stå i monter/utställningsytor med bibelmaterial och gott humör. Hämta material för eget bruk, eller sådant du behöver för att vara en bibelambassadör i dina hemtrakter. Det är fint att kunna hjälpas åt med bibeluppdraget.

Vi ser fram emot att få träffa dig på riktigt, så ta chansen att träffa oss. Det är ett bra tillfälle att ställa bibelfrågor, be tillsammans, välsigna varandra, eller så får vi bara säga hej!

Jag önskar information eller material:

- ☐ Jag vill bli stödmedlem i Bibelsällskapet för
 - ☐ 200:- per år, eller ☐ 1 500:-, livslångt medlemskap
- ☐ Jag önskar läsplanen Bibelläsning & Bön 2018
- ☐ Jag vill få tidningen Bibel 4 ggr/år
- ☐ Jag vill bli fast givare varje månad via autogiro
- ☐ Jag önskar beställningsblad för gåvogram Högtid/Minne
- ☐ Jag önskar information kring att skriva testamente
- ☐ Jag beställer en bunt (12 ex) av häftet Smaka och se
- ☐ Jag beställer en bunt (8 ex) av häftet Räkna stjärnorna om du kan
- ☐ Jag beställer folder om Bibeläventyret, antal: ____

Klipp ut och sänd talongen till:
Bibelsällskapet, Box 1235
751 42 Uppsala

Namn

Adress

Postnr. Ort

Tfn Mobil

Mejl

Här kan du beställa material från Bibelbutiken.se

1

Var dag med Psaltaren

Urval av psaltartexter för årets alla dagar.

Pris: 179 kr. Best nr: 2360

2

En guide till Apostlagärningarna

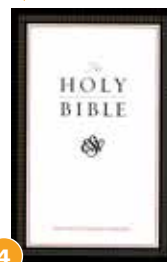
Anna Enberg
Författarens intresse för historia lyser igenom på ett positivt sätt. Intressant och lättläst.

**Pris: 129 kr
Best nr: 2353**

3

Steg för steg genom Nya testamentet

Jonas Dagson
Ett visuellt samspel mellan ord och bild genom hela NT, lätt och överskådligt.

**Pris: 289 kr
Best nr: 2354**

4

Engelsk bibel

English Standard Version
Två spalter
22 x 15 cm
Inbunden med skyddsomslag i samma utseende.

**Pris: 269 kr
Best nr: 2351**

5

Älska och gör det du vill

Syster Sofie O.P.
Kroppslig teologi för unga
Vägvisare, hjälp och utmaningar om sann kärlek.

**Pris: 179 kr
Best nr: 2363****Magnus fyra tips inför sommarens läsning!**

Magnus Wingård
Butiksansvarig

Vi är en liten butik med ett stort ❤️ för Bibeln

Se hela vårt sortiment på
www.bibelbutiken.se

butik@bibeln.se 018-18 63 30

6

Utan västerländska glasögon

Richards / O'Brian
**Pris: 99 kr
Best nr: 1841**

"Bibeln i ett nytt ljus"

7

Fri att leva enkelt

Richard Foster
**Pris: 49 kr
Best nr: 2344**

"Kristendom i praktiken"

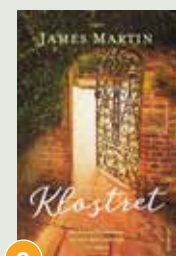

8

Evas dotter

William Paul Young
Roman
**Pris: 79 kr
Best nr: 2177**

"Ett måste!"

9

Klostret

James Martin
Roman
**Pris: 219 kr
Best nr: 2325**

"Själavård i romanform"

Ja tack, jag beställer följande:**Nyheter**

- 1 ☐ Var dag med Psaltaren
2 ☐ Apostlagärningarna
3 ☐ Steg för steg genom NT
4 ☐ Engelsk bibel
5 ☐ Älska och gör det du vill

Magnus sommartips

- 6 ☐ Utan västerländska glasögon
7 ☐ Fri att leva enkelt
8 ☐ Evas dotter
9 ☐ Klostret

Jag vill bidra till bibelarbetet med en gåva

- ☐ 50 kronor ☐ Valfritt belopp _____

Klipp ut och sänd talongen till:
Bibelsällskapet, Box 1235
751 42 Uppsala

Namn _____

Adress _____

Postnr _____ Ort _____

Tfn _____ Mobil _____

Mejl _____

Fraktkostnad och expeditonsavgift på 60 kr tillkommer. Reservation för slutförsäljning. Talongen giltig till 2018-07-31.
Bibelbutiken stänger för sommaren fredag 29 juni och öppnar igen måndag 30 juli, du kan alltid beställa på www.bibelbutiken.se

Följ med på unik bibel- resa till Egypten i höst!

Välkommen med på en stimulerande resa till Egypten 10–18 november i Bibelsällskapets regi! Anmäl dig nu för att säkra din plats!

KAIRO Vi tillbringar flest dagar i Kairo där vi ser delar av skatter från det antika Egypten, pyramider, Tut Ankh Amun och det koptiska Kairo och fördjupar oss i kyrkans historia och nutida utmaningar såsom sopstaden i Mokattam och grottkyrkorna med deras andliga och materiella utveckling de senaste 40 åren. Vi hälsar på det stora egyptiska bibelsällskapet och tar del av deras framåtanda. Vid Tahirtorget besöker vi Kasr El-Dobara, den största evangeliska församlingen i arabvärlden och lyssnar till deras berättelser och erfarenheter.

ANAFORA Vi tillbringar tre nätter på Anafora, som är känt för många svenskar som ett retreatcenter i öknen men som är så mycket mer. Bad i pool.

ALEXANDRIA Vi gör en dagstur där vi besöker en lärarutbildning för barn med särskilda behov, ser exteriören av Qaitbay Citadel och det stora biblioteket. Vi tar en halv dag med bad och strandliv.

.....
Medverkande: Urban Lennartsson och Andreas Hultsten
Prel tid: 10–18 november
Avresor: Kastrup och Arlanda
Pris: Cirka 12 800 kr med halvpension (Bibeläventyrare får rabatt)
Information: Läs mer på nätet på bibelsallskapet.se under fliken "Använda Bibeln", välj "Resor". Anmäl senast 15 juli

BG 900-62 63
PG 90 06 26-3

KOLLEKT
Kontakta Lotta Ring
för info om ändamål.

AUTOGIRO
Bästa formen för
givande. Beställ talong
för avtal på 018-18 63 30
eller info@bibeln.se

TESTAMENTE
Beställ folder med tips
och råd.

SWISH
123 900 62 63

ONLINE
Skänk en gåva via
bibelbutiken.se

Kalender juni till oktober

18–24 juni

Bibelsällskapet har personal på plats på Torpkonferensen. Välkommen!

19–22 juni

Bibelsällskapet har personal på plats på Nyhemsveckan. Välkommen!

1–8 juli

Magnus Wingård och Olof Brandt är på plats under Lapplandsveckan.

9–12 augusti

Magnus Wingård och Olof Brandt är på Festivalen Frizon, Örebro.

27–30 augusti

Bibeläventyrets instruktörskurs i Gamla testamentet på Åhusgården, Åhus.

10–12 september

Bibeläventyrets instruktörskurs i Nya testamentet på Sörgården, Kil.

24–26 september

Gospel Magic kurs för alla som vill lära sig ett trollbindande sätt att förmedla Bibeln. Sörgården, Kil. Se sid 13.

27–30 september

Seminariemedverkan på Bokmässan.

15–18 oktober

Bibeläventyrets instruktörskurs i Gamla testamentet på Piperska, Lundsbrunn. Kommande instruktörskurser: NT 15–17/1 (Alvesta), GT 5–8/2 (Skellefteå)

Det här är Svenska Bibelsällskapet: Svenska Bibelsällskapets uppdrag är att göra Bibeln översatt, känd, tillgänglig och använd i Sverige och i andra länder. Visionen är att ständigt öppna nya möjligheter till möten mellan människor och Bibeln. Att översätta och sprida Bibeln och hjälpa människor i olika livssituationer och sammanhang att ta del av Bibelns texter ingår därför i målsättningen för arbetet.

Vi är en ekumenisk ideell förening som leds av en styrelse och ett huvudmannaråd. Huvudmannarådet består av representanter för kyrkor och samfund i

Sverige, Svenska Akademien, Vitterhetsakademien och Ekumeniska rådet i Finland.

Svenska Bibelsällskapet är en del av en världsvid gemenskap av 149 självständiga, nationella bibelsällskap förenade i United Bible Societies (UBS) och verksamma i 240 länder. Via UBS stödjer vi med hjälp av våra givare en rad internationella projekt som kretsar kring bibelöversättning, bibelspridning, mission och humanitära insatser. Vi drivs med hjälp av gåvor och har 90-konto.

90 KONTOKONTROLL
SVENSK
INSAMLINGS
KONTROLL

Du kan alltid känna dig trygg när du lämnar dina personuppgifter till oss i Svenska Bibelsällskapet. All behandling av personuppgifter sker utifrån bestämmelserna i den svenska integritetsskyddslagstiftningen.

BIBEL
SÄLLSKAPET

FOTO: LOTTA RING

Sportig bibelidé

Tre bibelkollegor från Albanien – Zefjan Nikolla, Gjergj Ndoci och generalsekreterare Altin Hysi – besökte nyligen Sverige för att se hur vi arbetar med Bibeln, unga och sport. De driver själva ett växande ungdomsarbete, men i en tidigare kommunistregim är det en känslig balansgång.

– **VI HAR STUDENTER** som får sitta på toaletten och läsa Bibeln så att föräldrarna inte ska se dem, berättar Zefjan Nikolla, bibelöversättare och ledare för kristna studentrörelsen i Tirana. Han tänker att det är ett privilegium att vara kristen i ett land som Sverige där man kan vara mer öppen.

ALBANIEN ÄR ETT av de fattigaste länderna i Europa. De flesta människor har en ateistisk livshållning, men muslimer och kristna finns i landet. Muslimerna är i majoritet. Religionsförbudet som rådde under diktatorn Enver Hoxhas diktatur upphävdes 1990. Enligt Zefjan räknar man med cirka 15 000 öppet aktiva evangeliskt kristna.

Altin Hysi som varit bibelsällskapets ledare sedan 1997 berättar:

– Vi är den första generationen kristna efter diktaturen och har fått börja många saker från början. Det har på sina sätt varit en möjligheternas språngbräda. Bibelsällskapet har fått chanser att verka på sätt som jag aldrig kunde föreställa mig.

– Till exempel älskar folk sport, men det är få som organiserar något eller erbjuder

ställen att träna. Där har vi hittat en nisch att nå unga människor, särskilt pojkar och unga män som inte brukar synas särskilt ofta i kyrkorna, säger Altin.

DET ALBANSKA BIBELSÄLLSKAPET arbetar ekumeniskt, och ett översättarteam utanför

landet är nu i slutfasen av arbetet med en ny bibelöversättning som ska fungera

för alla samfund och lanseras 2019. Nya testamentet är släppt, och när hela Bibeln är klar blir den en hörnsten i uppdraget att inbjuda fler unga att bli bibelläsare.

– I dag arrangerar vi en fotbollsakademi för barn i åldrarna sju till fjorton år i Tirana med fotbollsträning varje vecka. Alla som vill får spela. Vi skapar en god gruppkänsla med omsorg. Det har slagit väl ut. Relationerna med skolor och institutioner är goda, och vi kör turneringar varannan vecka. Många av barnen kommer från

4

ANSTÄLLDA ARBETAR I DAG
PÅ ALBANSKA BIBELSÄLLSKAPETS KONTOR I TIRANA

svåra förhållanden. Det här är deras höjdpunkt. De kommer i god tid före matcherna och är med på de bibelstudier som vi leder. Det är väldigt lätt att dra paralleller till hur man ska agera på en idrottsplan och hur man är en god lagspelare, berättar Gjergj Ndoci, bibelöversättare, administrativ talang och sportentusiast.

Nu planerar man också att utbilda en del mognare spelare till tränare.

Det albanska bibelsällskapets koncept har även spritt sig över hela västra Balkan. En gång om året anordnar de en fotbolls-cup där lag från de olika länderna möts, länder som länge kan ha varit bittra fiender. Under cupen blir spelarna vänner.

– Gud verkar och river ned murar av hat. Vi blir fredsbyggare! säger Altin.

DET ÄR INTE TILLÅTET att evangelisera på skolor och barnhem, men på andra ställen kan man tala om Bibeln. Detta gör att de tre herrarna bär på en stor dröm, att bygga ett sport- och bibelcenter i Tirana!

– Sport är en kanal för kommunikation. Vi kommer från ett land där religion var förbjuden. Gud existerade inte. Därför finns heller ingen vana att läsa Bibeln. Genom idrott kan vi kommunicera det kristna budskapet på ett rättframt sätt, säger Gjergj.

//LOTTA RING